No 41 Donderdag 8 October 1908 8ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Abonnementsprijs per jaar:	
Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën:	
Per regel	f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels	„ $0.12^{1}/_{2}$
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*
Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424*, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Alsnog werd ontvangen:

A. **Ten behoeve van de noodlijdenden in de Kolonie Curaçao:**

D. H. H., Rotterdam	f 5.—
Afd. Apeldoorn	f 2.50
J. E. Idem	f 1.—
G. H., Nijmegen	f 1.—
Afd. Leiden	f 15.—
S. v. G., Parijs	f 2.50
Vroeger ontvangen	f 198.50
Totaal	f 225.50

B. **Algemeen Ondersteuningsfonds:**

Afd. Apeldoorn	f 2.50
J. E., idem.	f 1.—
Vroeger ontvangen	f 59.50
Totaal	f 63.—

Menangkabau en zijn recht van Zelfbestuur,

door **H. E. PRINS**, (Oud-Resident der Pad. Bovenl.)

Het is volbracht! De Wetgevende Macht in Nederland sprak: „Er zij eene inkomstenbelasting ter Sumatra's Westkust", en daar kwam er een.

Einde Februari j.l. bereikten de definitieve bevelen tot invoering der belasting den Gouverneur van Sumatra's Westkust, en zou zij — let wel — 1 Maart d.a.v. ingaan. Dadelijk is toen de bevolking samengeroepen; niet om haar uit te leggen, dat — en waarom — tot de invoering was besloten, maar om de *beginselen* der nieuwe wet uiteen te zetten en...... *om inlichtingen te krijgen, noodig voor den aanslag.*

Dit gaf aanleiding tot gisting onder de bevolking, die haren oorsprong nam in vergaderingen op initiatief van *familiehoofden* — en andere raddraaiers? — belegd, waarbij men zich onder eede verbond de belasting *niet* te aanvaarden en gevraagde inlichtingen voor den voorloopigen aanslag te weigeren.

Toch was de aanslag in de nieuwe belasting, die later bijna algemeen onder pressie van militair vertoon had plaats gehad, dank zij de loyale medewerking der Inlandsche bestuurshoofden, op 31 Maart d.a.v. geheel afgeloopen.

In de eerste helft van Juni ging alles rustig toe. Daarna echter hadden weer botsingen tusschen militair en bevolking plaats, welke van veel ernstiger aard waren en dikwijls een zeer bloedig verloop hadden. De aanslag van godsdienstleeraars in de belasting en het niet vrij stellen van de slachtbelasting der tot godsdienstige doeleinden geslachte dieren, moeten daar niet vreemd aan zijn geweest.

Het verzet der bevolking, die reeds in de jaren 1894—97 en 1905 over de invoering der inkomstenbelasting was geraadpleegd, en er toen geen genoegen mede had genomen, is thans zoo goed als gebroken, ten koste der levens van een controleur, een paar officieren, eenige tientallen mindere militairen en eenige honderdtallen Maleiers.

Heeft Nederland reden om zich over dit succes te verheugen? De meening hierover is, zooals bij elke gebeurtenis, verdeeld. Zij, die de gestelde vraag bevestigend beantwoorden en van oordeel zijn, dat de bevolking de eenige schuldige is aan het gebeurde, verdedigen hunne zienswijze en de invoering der belasting voornamelijk op de volgende gronden:

1o. Kost Sumatra's Westkust aan de schatkist meer dan het opbrengt;

2o. Wordt de bevolking genoegzaam welvarend geacht om de geringe belasting te voldoen;

3o. Wordt de invoering der belasting geene verbreking geacht van het Plakaat Pandjang, omdat de bevolking daarbij verplichte cultures waren opgelegd, van welke nu het laatste overblijfsel is afgeschaft.

Het verzet der bevolking wordt door hen toegeschreven:

a. aan de verwachting, dat nieuwe tegenstand zou doen afzien van de invoering, evenals deze is uitgebleven na de gehouden besprekingen in de jaren 1894—97 en 1905;

b. aan de oppositie van de Sumatra Bode, welk blad het had durven onderstaan de bevolking in hare houding te stijven, door te wijzen op de verzekering van Minister Fock aan de Tweede Kamer, niet in 1907, maar op 24 November 1905 gegeven, dat er geen sprake zou mogen zijn van het opdringen der belasting met de bajonet. En dat hij, Minister, eene belasting, die wrok op zou wekken bij de bevolking, niet aan de Kamer zou voorstellen, omdat hij die zou afkeuren.

c. aan de Kamer van Koophandel en de Handelsvereeniging te Padang, die de Regeering telegrafisch om uitstel vroegen tot behoorlijke voorbereiding door bespreking met de adathoofden.

d. aan het drijven van eene Islamitische secte, die in de heffing der belasting eene schoone gelegenheid meende te vinden om haren invoed uit te breiden.

Zij, die meenen, dat er onrecht is gepleegd en het bloedbad had kunnen worden voorkomen, baseeren hun oordeel op het volgende:

Hoewel gaarne toegevende, dat een individueel (in casu gewestelijk) belang ondergeschikt moet blijven aan het algemeen belang, en dat daarvoor zelfs een gegeven belofte teruggenomen mag worden, betreuren zij, dat de Wetgevende Macht, weinig ingelicht, niet heeft ingezien, dat het wetsvoorstel de volkstoestanden in beginsel aantastte, omdat daarbij toegelaten is dat, bij wanbetaling van de belasting, het familiebezit, de hoeksteen van de welvaart der bevolking, kan worden aangesproken. Eene sociale omkeering met versnipperd grondbezit zal hiervan het gevolg zijn en een koelieproletariaat bevorderen, welks gemis deze maatschappij zoo gunstig onderscheidt van die van Java.

Verder wordt de invoering der belasting zonder overleg en voorbereiding met een ondoordachte haast en drang van boven, een onverantwoordelijke daad genoemd, welke het verzet ten gevolge had en tot gewelddadigheden noodzaakte.

Het vóór en tegen mag nog wel eens overzien worden.

Wat toch is waar van de bewering, dat Sumatra's Westkust tegenwoordig meer aan de schatkist kost, dan het daaraan opbrengt? Is deze bewering nog steeds een praatje, of kan de Regeering met onwraakbare cijfers de juistheid er van aantoonen, en heeft zij dit gedaan? Zoo ja, dan kan dit een motief zijn tot oplegging van belasting; anders niet. Maar dan moet ook vaststaan hoeveel Sumatra's Westkust moet bijdragen aan de algemeene kosten van bestuur; tenzij uitgemaakt is, dat deze geheel kunnen en zullen worden bestreden met de inkomsten, verkregen uit de Staatsbedrijven en zoo noodig met eenige andere algemeene inkomsten, als: die der in- en uitgaande rechten, de post en telegrafie, het zegelrecht, de inkomsten van oorlog en marine en wat dies meer zij. — Eene scheiding tusschen *algemeene* inkomsten en uitgaven en *gewestelijke* — moge intusschen tot de vrome wenschen behooren, plaats gehad heeft zij nog niet. Evenmin is vastgesteld, hoeveel Sumatra's Westkust aan de algemeene inkomsten zal bijdragen. De vooropgestelde bewering kan dus nog niet als juist worden aanvaard.

Ook de tweede bewering hangt in de lucht. Dat de bevolking welvarender is of wordt geacht dan die van alle andere gewesten in Ned.-Indië, behalve wellicht van de Minahassa, is op zichzelf geen motief tot oplegging van belasting, doch kan, zooals hierboven gezegd, een reden wezen om, ongeacht gelane beloften, daartoe over te gaan, wanneer besloten is haar in geheel Ned.-Indië in te voeren; want dan zou het uitzonderen van Sumatra's Westkust eene onbillijkheid worden tegenover de volken der overige gewesten, die wel belasting betalen.

De vraag of de invoering van de belasting eene schending is van de belofte gedaan bij het Plakaat Pandjang, behoeft, in het bovengestelde licht bezien, niet meer gesteld. Dat zij gepaard ging met de gelijktijdige intrekking van de verplichte cultuur en levering van koffie, pleit niet voor financieel inzicht, waarvan meer bewijs is gegeven door de Gouverneurs, die deze cultuur gehandhaafd wenschten te zien in de streken, waar zij werkelijk bestond en, met eene kleine uitzondering in het Painansche, de belasting alleen dáár wilden hebben ingevoerd, waar geen

verplichte cultuur meer werd of ooit was gedreven.

Ik kan niet nalaten hier nog eens de aandacht te vestigen van het Gouvernement en van particu.eren op een der verwachte gevolgen van dezen maatregel, welke zal zijn het verlaten door de bevolking van tal van tuinen, door haar gemeenschappelijk aangelegd op betrekkelijk groote afstanden hunner woonplaatsen. Moge het kapitaal, dat daarmede dreigt verloren te gaan, nog tijdig in handen komen van de Regeering, voor eigen exploitatie in den geest van de Gouvernements Kina-onderneming, of — wanneer deze daartoe ongenegen mocht blijken — van hen, die er een levensonderhoud uit weten te trekken. Het bestuur kan daarbij de behulpzame hand bieden door publiceering van de tuinen, die thans nog bestaan en aan zichzelf zijn overgelaten. Op deze wijze kunnen de oude schoenen, voordat men er nieuwe voor in de plaats neemt, waarvan nog blijken moet, dat ze even deugdzaam zijn, nog van eenig nut zijn.

En nu de argumenten Oder tegenstanders van de wet.

Dat deze eene executie van het familiebezit toelaat, in geval van wanbetaling door de leden der familie, is — het moet erkend — een fout, die alleen gemaakt kan worden door hen, die de maatschappelijke verhoudingen en de adatinstellingen niet kennen. Maar een fout, zoo groot, dat niet ernstig genoeg op het herstel daarvan aangedrongen kan worden. De lichtzinnige invoering der belasting moge ook eene onverantwoordelijke daad zijn, de fout, daarmede begaan, vele levens hebben gekost, onherstelbaar is ze niet. Het op losse schroeven stellen van het familiebezit zal echter voor den Maleier niet alleen een onoverkomelijke ramp worden, doch den haat levendig houden tegen ons gezag en anarchie en tuchteloosheid bevorderen, want het familieverband gaat er ook mede verloren. De noodzakelijkheid van de handhaving van dit familiebezit zal door geen kenner der volksinstellingen worden betwist en is reeds meermalen betoogd, ook in publieke geschriften. Kenden de ontwerpers der belastingordonnanciën dan niet de brochure van Mr. J. van Bosse: „Eenige beschouwingen omtrent de oorzaken van den achteruitgang van de koffiecultuur ter Sumatra's Westkust, enz.", uitgegeven in 1895? Of zijn ze het soms niet eens met hetgeen die schrijver op bl. 114 aldus mededeelt: „Bij eene generale beoordeeling van de politiek door de Ned. Indische Regeering ter Sumatra's Westkust te volgen, komt het o.a. voor, dat de Europeesche sociale toestanden thans allerminst recht geven om het daar bestaande tot de uiterste consequentiën doorgedreven, doch „mank erkende individueel eigendom aan te nemen als de eenige juiste basis eener maatschappij. In coöperatie, in familie-communisme schijnt allicht ook kracht aanwezig te zijn; in ieder geval, waar de Europeesche maatschappij naar coöperatie als hare reddingsboei grijpt, schijnt het onbillijk om aan eene maatschappij, welke voorloopig rustig op die boei drijft, datgene te ontnemen, wat wij, Europeanen, haar benijden mogen, omdat het ons ontbreekt."

Zoo dacht een rechtsgeleerde, die meer dan vijf en twintig jaren onafgebroken als advocaat te Padang doorbracht. Doch zoo dacht in dienst ook menig ambtenaar, die gedurende zijn diensttijd in dit land gelegenheid heeft gehad er de toestanden te leeren kennen. Ik druk hier vooral daarom op, omdat onbekend onbemind maakt en wij, Hollanders, uit den aard der zaak geneigd zijn bij den Inlander alles als minderwaardig aan te merken. Wil men er meer van weten, men kan er o.a. over lezen in een opstel over Matriarchaal erfrecht in het voormalige rijk van Menangkabau, in Januari 1902 opgenomen in het Kol. Weekblad.

Men moge intusschen over het familiebezit in de matriarchale instellingen denken zooals men wil; men moge zelfs het gevaar gering achten door anderen en mij voorgesteld bij aanranding van het familiebezit, ontkennen kan men echter niet, dat daarmede inbreuk wordt gemaakt op het beginsel, door den Commissaris-Generaal J. v. d. Bosch o.a. afgekondigd in het bekende besluit van 11 October 1833 No. 310, dat de bevolking der onderscheidene afdeelingen en onderafdeelingen van Sumatra's Westkust in het *volkomen* bezit gelaten was van hare politieke en huishoudelijke rechten.

Omdat nu al meer inbreuk is gemaakt op dit beginsel, heeft men nog geen rrcht het geheel te ignoreeren, zooals thans geschiedt. Men verlieze toch niet uit het oog, dat tijdens de padrieoorlog de tegenstand door de bevolking van de Padangsche Boven- en Benedenlanden, geduurende ongeveer 20 jaren geboden tegen het Nederlandsch gezag, voornamelijk overwonnen is, nadat het genoemd beginsel was erkend geworden.

Wil de Wetgevende Macht, ongeacht dit alles, het executie-middel, in de belastingwet aangenomen, handhaven, dan brengt de goede trouw mede: openlijk te verklaren, dat de Menangkabausche bevolking niet langer in het *volkomen* bezit gelaten wordt van hare politieke en huishoudelijke rechten. Doch welk belang heeft Nederland er bij zijne onderdanen in dit gedeelte van Nederlandsch-Indië in die mate te ontstemmen en voor een goed geordenden staat van zaken anarchisme in de plaats te geven? Wanneer op deze vraag geen passend antwoord kan gegeven worden, doet de Wetgevende Macht dan niet beter, aan te dringen op eene regeling der belasting-ordonnancie in dier voege, dat bij wanbetaling van een belastingschuldige het familiebezit onverlet worde gelaten, doch verhaal worde gezocht op den oogst zijner velden (rijst, koffie, tabak, enz.) of op de handelsgoederen, welke zijn persoonlijk eigendom zijn (harta pentjarian); terwijl, wanneer de nalatige debiteur niet in het bezit mocht zijn van aardsche goederen, hij dan, naar de verhouding van het bedrag zijner schuld tot productieven arbeid gedwongen kan worden, dan wel gevangenisstraf ondergaat.

(Wordt vervolgd.)

WAT DE INLANDER ZEGT.

In de *Tjahaja Sumatra* (het licht van Sumatra) schrijft iemand, namens de jongere of vrijzinnige tegen de orthodoxe of oudere hadji's over de dwaze en op niets gegronde gewoonte van dezen, om ten teeken, dat zij voldaan hebben aan hun godsdienstplicht, den bedevaartgang naar Mekka, zich te kleeden met tulband en lang opperkleed. Waar, vragen zij, staat in den Koran of andere overlevering van den Profeet voorgeschreven, dat de hadji of bedevaartganger die kleedingstukken dragen zal? Deze zijn niet eens typisch Arabisch; buiten de steden Mekka, Medina en Djeddah worden zij zoo goed als niet gedragen. De lappen, die de bedouïn of woestijnbewoner zich om het lijf werpt, zouden eerder als zoodanig gelden. In het kleed zit niet de godsdienstigheid; dan zou het klassieke kemelharen kleed van den pelgrim beter passen. Mohammedanen uit andere landen, Turken, Perzen, Voor-Indiërs, Marokkanen gaan ter bedevaart en keeren terug in hunne nationale kleederdracht; alleen de bewoner van Nederlandsch-Indië doet de dwaasheid, zich verder met tulband en tabbaard te sieren. En, zegt de schrijver, hij kan daarvoor geen andere reden vinden dan een politieke, de politiek om te leven ten koste van de menigte, „lekkerkost zonder onkost"

PERSKRONIEK.

Het Javanen-Congres heeft over het algemeen een goed onthaal gevonden in de Hollandsche pers, voor zoover zij op de korte telegrafische berichten omtrent het verloop der vergadering kon afgaan. Opmerkelijk is wat *De Residentiebode* over deze zaak zegt. Uit dezen anders nog al conservatieven hoek hooren wij nu bijv. het volgende:

„Op een te Djokjakarta gehouden vergadering constitueerde zich in Indië een Javanenbond, waarvan de statuten het doel aldus omschrijven: medewerking aan de ontwikkeling van den Javaan en verlichting van zijn strijd om het bestaan door geoorloofde wettige middelen.

Dat is waarlijk een loffelijk doel en van ons gouvernement valt nu te verwachten, dat het deze jonge beweging in de goede banen zal weten te leiden. Reeds mag uit de omstandigheid, dat aan regenten verlof is gegeven het congres bij te wonen, worden opgemaakt, dat de Indische regeering niet onwelwillend tegenover de beweging gestemd is. Moge deze stemming tot krachtdadige samenwerking voeren.

Het bestuur van den Bond bestaat uitsluitend uit Javanen, terwijl tot de leiders mannen van aanzien en ontwikkeling behooren. Zoo is prins Alam een Javaansch vorst, wiens verhouding tot de Indische regeering ongeveer op gelijke wijze is geregeld als die van den sultan van Djokjakarta; hij heeft een deel zijner opvoeding in Nederland genoten. Prins Ario Natadiredjo, mede ter bijeenkomst aanwezig, behoort tot de Djokjasche sultansfamilie. Beiden vertegenwoordigen dus de hoogste rangen onder Java's bevolking. De hooge ambtenaarsstand werd ter congresse vertegenwoordigd door de regenten van Temanggoeng, Magelang en Blora. Het mag niet worden ontkend, dat al deze namen een flinken klank hebben en met de beweging, waarvan het congres een eerste uiting is, rekening zal dienen te worden gehouden."

* * *

Zeker naar aanleiding van hetgeen hij op zijn reis door Sumatra's Westkust vernomen heeft, schrijft de heer Boissevain, op het punt Indië te verlaten, over de pers in Indië o. m.:

„Ja, al die missigits, al dat opgewekte godsdienstige leven in Sumatra... en daartegenover een verdeeld heerschersras, waarvan slechts een minderheid geestelijk leven, godsdienst en geloof toont, waarvan zoovelen zich slechts één taak schijnen gesteld te hebben: die om de regeering tegen te werken, te bekladden en af te brokkelen, want Indië's grootste vloek is: kwaadsprekerij en laster, lichtgeloovigheid in alle slechte geruchten, onverschillige, cynische schouderophalfing als iets of iemand geprezen of geëerd wordt.

Wij moeten ons versterken, hervormen, retrempeeren, want in Sumatra is onze taak een mannentaak, die eendracht en zedelijke kracht eischt.

Bij dit niets beteekenend verzet waren de groote geestelijke machten van den Islam in Sumatra aan onze zijde. Laat ons door overal krachtig en goed te regeeren, zonder angst en als mannen, die weten wat ze willen, dezen toestand pogen te handhaven. Maar laat ons vooral daarbij eens ernstig overwegen of Europeesche vrijheid van drukpers, in wier gezegende en versterkende kracht ik onvoorwaardelijk geloof, kan gehandhaafd worden in Indië, als een kwaadaardige pers misbruik maakt van de straffeloosheid haar toegeworpen.

Ik ben dit zeer gaan betwijfelen en zeg dit ernstig en na lang nadenken."

Daar zal de heer Boissevain nog wel wat van hooren als dat stuk onder de oogen der Indische pers gekomen zal zijn!

* * *

De voortreffelijke correspondent van *De Tijd* te Curaçao, die zijn blad over het conflict met Castro steeds uitstekend op de hoogte hield en menige verstandige opmerking maakte, heeft het in zijn jongsten brief over de wederzijdsche „grieven" en zegt dan, sprekende van de „grieven" van Venezuela onder meer:

„De vraag mag echter en moet in deze omstandigheden gesteld worden: heeft Venezuela ook geene rechtmatige grieven tegen Curaçao? Eenige dier grieven zijn reeds in dit blad besproken; daarmede worden niet bedoeld de bespottelijke grieven, die de minister van buitenlandsche zaken, José de Jesus Paul, in zijn nota van 23 Juli jl. opsomt; maar wèl het in de hand werken van revoluties en den uitgebreiden smokkelhandel.

Daarbij zou nog een andere grief te voegen zijn, nl. ons muntstelsel. Tot goed begrip der zaak, een kleine terugblik. Den 1en Aug. 1901 is Curaçao begiftigd met een nieuw muntstelsel, dat zich geheel en al aansluit bij het Nederlandsche. Uit de invoering daarvan zijn ontegenzeggelijk groote voordeelen voortgevloeid. Nu hebben wij een vast, rationeel stelsel; terwijl wij vroeger waren overgeleverd aan de willekeur van speculanten en voortdurende schommelingen in waarde, vooral van zilver. Ook werd door die invoering een einde gemaakt aan den onhoudbaren toestand, in het leven geroepen door de uitgifte van geldbriefjes door particulieren, zonder garantie van het Bestuur. Een ieder die er voordeel in zag, gaf briefjes uit, die dan onder het volk circuleerden en waardeloos werden, zoodra zulk een firma insolvent werd; er was geen equivalent aanwezig. Dat zulke toestanden ophielden, was een onmiskenbaar voordeel. Doch nu de nadeelen.

Hoe onvolmaakt ons stelstel vóór 1901 ook was, — naarmate het zich meer verwijderde van het deugdelijke Hollandsche stelsel, des te dichter kwam het bij het veel onvolmaaktere Venezolaansche. En dewijl het voornamelijk, haast uitsluitend, Venezolanen waren, die hier kochten, was men met dat onvolmaaktere zoo verzoend, dat men niet beter wist, of het hoorde zoo. Dat veranderde in 1901. Eensklaps, tengevolge der invoering van het Nederlandsche stelsel, verloor de hier inkoopende Venezolaan op zijn prachtige Spaansche dubloens 6% en op zijn zilver, gestempeld met den glorievollen beeldenaar van Bolivar, 10%. Het gevolg wederom was: de Venezolaan bleef hier weg en men verloor een voordeel, waarvan men de waarde, evenals van de gezondheid, eerst ten volle besefte, toen men het kwijt was. Dat veranderen van muntstelsel heeft in Venezuela zulk een slechten indruk gemaakt, dat destijds de couranten aldaar overliepen van woedende artikelen over den smaad, dien Holland aan Venezuela had aangedaan. Ik herinner mij een artikel, dat uithaalde den kreet: „De vlag is de ziel van een volk; zijne munt is zijn lichaam, zijn bloed, zijn hart; wie de munt van een volk veracht, trapt dat volk op zijn hart, doet het bloed uit zijn aderen vloeien". Nu kan men zich over zulke taal vroolijk maken; men kan zeggen, dat het allerminst in de bedoeling van Nederland lag, Venezuela eenigen smaad aan te doen; men kan zeggen, dat bijv. het Fransche geld hier dezelfde behandeling ondergaat; daarmede is het feit niet weggeredeneerd, dat onze handelwijze in Venezuela tot op heden veel kwaad bloed heeft gezet en de Venezolaansche koopers uit onze prachtmagazijnen verwijderd houdt. Eene groote natie mag zulks doen; ook met de Vereenigde Staten is er een verschil van minstens 5 pCt.; maar het kleine Holland, het van Venezuela commerciëel afhankelijke Curaçao,

neen, dat mocht niet! 't Is onredelijk, 't is dwaas, zoo men wil, maar een feit is het. Doch, men behoeft nog geen heetgebakerde Venezolaan te zijn, om zoo iets hoogst onaangenaam te vinden. Meermalen heeft schrijver dezes het gehoord, hoe voor 1 Aug. 1901 Hollanders op het Hollandsche postkantoor te Curaçao, waar zij in Hollandsche gouden tientjes het bedrag van een postwissel stortten, hun hart lucht gaven in Hollandsche bewoordingen, die aan duidelijkheid en kracht niets te wenschen overlieten, als zij op hun lieve Hollandsche geld nog 6 pCt moesten verliezen.

Doch, hoe die grief te herstellen? Er zijn er onder onze kooplieden, die desnoods tot het oude systeem zouden willen terugkeeren, als het Bestuur kon waken tegen de misbruiken, die ontstaan door speculatiezucht en door de uitgifte van particuliere geldbriefjes. Die kooplieden redeneeren zoo: Veel beter een onvolmaakt systeem, waarmede men verkoopt, dan het volmaakte en rationeelste, waarmede men met zijne waren blijft zitten. Daar is zeker veel voor die redeneering te zeggen. Of hier echter de practijk het van de theorie zal winnen? Zeker zou daarmede een der grieven weggenomen zijn, die de Venezolaan (nu niet juist Generaal Castro alleen) tegen Curaçao heeft.

Bovenstaande zijn slechts leekengedachten, doch tevens de echo van hetgeen schrijver dezes honderden malen uit den mond van hoog- en laaggeplaatste Venezolanen heeft opgevangen.

Misschien geeft dit schrijven aan een of andere specialiteit aanleiding om de zaak eens nader onder de oogen te zien. Het komt mij voor, dat zij zulks waard is, vooral als na het herstel des vredes, dien wij allen vurig wenschen, onze betrekkingen met Venezuela weer de oude hartelijkheid (niet die der jaren van generaal Castro) zouden terugkrijgen.

Ten slotte een staaltje hoe officiëel Venezuela Curaçao beschouwt. Verleden week heeft de stoomboot „Merida", na lang stilliggen, weer eens een reisje gemaakt, en kwam via Porto-Rico, te Porto Cabello in Venezuela. Daar wilde zich de „Merida" laten uitklaren naar Curaçao, doch ontving ten antwoord: „Niet noodig; Curaçao bestaat niet meer". Men zou dat als een grap kunnen beschouwen. Goed, maar wat dan te zeggen van deze uitlating van „El Constitutional", het lijfblad van Castro.

„Het is misschien voor de eerste maal in de geschiedenis dat men te aanschouwen krijgt, dat, bij een conflict tusschen de geheele wereld en een enkelen man, die enkele man triomfeert. De uitzondering bevestigt ditmaal den regel", (nl. dat één man tegenover de geheele wereld geen gelijk hebben kan).

Zou men waarlijk niet gaan gelooven: „quos Jupiter perdere vult, prius dementat? Op dien regel zal Castro wel geen uitzondering maken!"

Uit de O.I. Mail.

Bali.

De Indische bladen van 7 en 8 September j.l. bevatten berichten omtrent de troepenzending naar Bali. Eerst zou het geheele 18de bataillon uit Buitenzorg gaan, doch den volgenden dag kwam het bevel, dat twee compagnieën voldoende zouden zijn. Betreffende de nadere bestemming dier troepen scheen officieel niets bij de bladen bekend. Het eenige, wat men toen meende te weten omtrent de aanleiding tot deze troepenzending, is, dat Karang Asem, waarvan de veel geprezen Goesti Djilanik bestuurder is, reden geeft tot bezorgdheid, omdat deze zou willen aftreden en de aanwijzing van zijn opvolger niet geschieden zou in overeenstemming met de wenschen der regeering; de candidaat des stedehouders is niet die van het gouvernement; de troepen zouden dan moeten dienen om een oog in het zeil te houden.

Het een dezer dagen bij het Min. van Koloniën alhier ontvangen telegram luidt echter, dat het zelfbestuur van Bangli verzocht de verhouding van dat landschap tot het Gouvernement van Nederlandsch-Indië op dezelfde wijze te regelen, als die tot de landschappen Gianjar en Karang Asem.

De troepen zouden zoo spoedig mogelijk naar Java teruggaan.

De regeering is dus in de nieuwe regeling geslaagd, de vorsten zijn nu alle onze ambtenaren geworden, hetgeen de contrôle ten goede komt en mee zal werken tot de bevordering van den bloei van het eiland.

* * *

Timor.

In het *Bat. Nieuwsblad* lezen wij, hoe alles op dit eiland gedurende bijna drie eeuwen geslapen heeft. In 1857 hebben we op Timor een beetje gebakkeleid en is er onder kommando van kolonel Kroil een expeditie, bestaande uit een bataljon infanterie, wat artillerie en wat genie, naar toe geweest, maar na dien tijd is de schoone slaapster weer in een regelmatigen, slechts weinig en slechts kort gestoorden soes vervallen.

Welnu, aan dien toestand schijnt nu eindelijk en, naar wij hopen, voor goed, een einde te zullen komen. De slaapster is ontwaakt, op haar beenen gezet en naar het door bosch omringde kasteel is door een frisschen, energieken geest een flinke toegang gekapt. Alles is in actie, de menschen zijn vol ambitie voor pionierswerk en koesteren de verwachting, dat, hoewel laat, toch ook voor Timor een goede toekomst zal zijn weggelegd. Het eiland is, dank zij het optreden van den voortvarenden gouverneur-generaal, in een oogenblik een eeuw vooruit geholpen en zal nu misschien met reuzenschreden zijn schade inhalen.

Dit te erkennen, is een plicht van dankbaarheid en eene uiting van rechtvaardigheid jegens den landvoogd, die van zoovele andere zijden, en zeker niet altijd ten onrechte, aan scherpe critiek blootstaat", zoo besluit het blad.

* * *

Een inlandsche arts gedecoreerd.

Het gebeurt niet dikwijls, dat een Inlandsch arts wordt gedecoreerd, schrijft het *Soer. Hbl.* Van den kruisjes- en lintjesregen is een druppel neergevallen in Bezoeki's schoone landouwen, met name te Sitoebondo. De gelukkige is de jonge arts Mas Permadi, die met de gouden medaille van de Oranje Nassau orde begiftigd is ter zake van zijn loffelijk gedrag als lid van de wetenschappelijke expeditie naar het Sneeuwgebergte op Nieuw-Guinea.

* * *

Van de school tot opleiding van Inlandsche artsen, bij verkorting *Stovia* genoemd, zijn reeds heel wat flinke krachten afkomstig. Wij zijn het dan ook volkomen eens met de redactie van het *Bat. Nieuwsblad*, waar zij meent, dat op den hier ingeslagen weg moet worden voortgegaan en zij onder het hoofd:

Den verkeerden kant uit,

o.m. schrijft:

Door een daartoe ingestelde commissie van advies is aan de regeering het voorstel gedaan om het peil van het onderwijs op de School tot Opleiding van Inlandsche Artsen alhier te verlagen, dus wordt ons medegedeeld. De commissie moet nl. als haar oordeel te kennen gegeven hebben dat de school den leerlingen *te veel* kennis bijbrengt en dat deze daarvan best wat zouden kunnen missen; er zouden toch, wanneer de eischen niet te hoog gesteld werden, meerdere inlandsche jongelieden tot de school kunnen worden toegelaten, en als gevolg daarvan zouden meer inlandsche artsen afgeleverd kunnen worden.

Het behoeft nauwelijks gezegd, dat men hiermee in de verkeerde richting zou sturen en het is daarom hartelijk te hopen dat de regeering zich niet zal laten vinden om het goede werk in dit opzicht, door laag-bij-de-grondsche motieven te bederven.

. . . .

Wij teekenen bij voorbaat een krachtig protest aan tegen de heillooze voorstellen, in den aanhef dezes bedoeld. Wij spreken daarbij het vertrouwen uit, dat de regeering, wel verre van daaraan het oor te leenen, er naar eer in zal zien deze degelijke inrichting van onderwijs op te voeren tot steeds hooger peil. En wanneer zij daarnaast wil inzien, dat na eene studie van negen jaar de inlandsche artsen, al ware het dan alleen aan de verworven kennis, het recht mogen ontleenen op een betere bezoldiging dan zij thans genieten, — dan kan zij met vertrouwen de toekomst tegemoet gaan, waarin aan het gebrek aan geneeskundige hulp in de binnenlanden en in de desa's een einde zal zijn gemaakt.

* * *

Door de leerlingen van diezelfde school is ook het initiatief genomen tot oprichting der hier reeds meer genoemde vereeniging *Boedi Oetoma* die in de Indische bladen van 7 Sept. j.l. eene oproeping doen, waaraan wij het volgende ontleenen:

„Wij roepen de hulp in van alle weldenkenden en vooruitstrevenden, om gemeenschappelijk op te gaan tot het gestelde ideaal van eendracht en groei, van ontwikkeling en harmonie. Wij vragen allen, die het wel meenen met de toekomst van land en volk van Ned.-Indië, om met ons mee te gaan en ons te steunen. Alle vereenigingen of corporaties en verder een iegelijk, die meent op de een of andere wijze, hetzij

veel of weinig, te kunnen bijdragen tot de harmonische ontwikkeling van den Javaan (in algemeenen zin gesproken) en van zijn land, worden in de gelegenheid gesteld van die goede voornemens te doen blijken door het *eerste congres* bij te wonen, hetwelk de Algemeen Javaansche Bond zal houden te Djokjakarta op den 3den en 4den October a.s. Wij zijn overtuigd van het groote belang dezer gezamenlijke bijeenkomst, daar zij niet alleen de gelegenheid tot onderlinge kennismaking openen zal, maar ook het begin zal zijn eener meer vaste organisatie.

Behoorlijke samenwerking is daartoe in de eerste plaats vereischt, opdat geen krachten nutteloos worden verspild. Wij vragen niet meer dan om alle persoonlijke belangen zooveel mogelijk ondergeschikt te maken aan het, door ons gestelde hoofddoel, hetwelk binnenkort ook het ideaal zal vormen en de grondgedachte van den Algemeen Javaanschen Bond.

Zooveel mogelijk moet in dit opzicht eenstemmigheid worden verkregen bij hen, die met ons meegaan. Ook onze vereeniging zal niet schromen, wanneer zulks noodig mocht blijken, haar naam en haar eigen bestaan prijs te geven, teneinde een onderdeel van dien Algemeenen Bond te kunnen vormen. Want op die wijze zal zij eerst recht in staat zijn, haar streven te verwezenlijken en mee te werken tot sterkeren groei en schooneren bloei, tot eene evolutie, die zij niet alleen voor zichzelve vraagt, maar die zij zoekt in het belang van vele rassen en volkeren van Nederlandsch-Indië."

* *

Nog eene nuttige, nieuwe Vereeniging.

Men schrijft aan de *Locomotief*:

Te Semarang is opgericht de Vereeniging „Handelsstudie", welke zich hoofdzakelijk de bevordering van het handelsonderwijs ten doel stelt. Naast het openen van cursussen in verschillende studievakken betreffende den handel, zal getracht worden dit doel te bereiken door:

a. het vormen van een handels-bibliotheek en het ter lezing verschaffen van de meest belangrijke tijdschriften, brochures, boeken etc., voornamelijk op den handel betrekking hebbende.

b. het afnemen van examens in het boekhouden en aanverwante vakken, en in de handelscorrespondentie.

c. het uitreiken van diploma's voor bekwaamheid en het uitschrijven van prijsvragen, enz.

De Vereeniging zal bestaan uit: eereleden, gewone leden en donateurs. Ten einde jongelui, welke met vrucht de lagere school en de eerste klassen der H.B.S. hebben doorloopen, in de gelegenheid te stellen, zich op handelsgebied te bekwamen, is de minimum-leeftijd voor het gewone lidmaatschap bepaald op 16 jaar.

Bij gebleken levensvatbaarheid, waaraan niet mag worden getwijfeld, stelt het bestuur zich voor t. z. t. op andere plaatsen van Java afdeelingen op te richten."

* * *

Een Hoogere Burgerschool in een koel klimaat.

De regent van Japara, Raden Mas Toemenggoeng Koesoema Oetoyo, ontwikkelt in *Het Middelbaar Onderwijs* het denkbeeld — uitgewerkt tezamen met den heer D. J. A. Westerveld, leeraar te Semarang — tot oprichting van een hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in een koel klimaat.

Wil een tropisch land als Indië op wetenschappelijk gebied ooit kunnen concurreeren tegen landen met een koel klimaat als Europa, Japan, enz., dan moet het onderwijsinrichtingen, vooral hoogere, bezitten in het gebergte, waar men onder even gunstige omstandigheden kan studeeren als in genoemde landen; dan zullen, — aldus de stellers — ook de H.B.S.'n met 5 j. c. moeten worden overgebracht naar een streek, waar door de lagere temperatuur de hersenarbeid niet wordt belemmerd of verlamd, zooals in de neerdrukkende warmte der kuststreken.

In een koel klimaat kunnen leerlingen en leeraren tot het laatste lesuur toe opgewekt en frisch van geest blijven, wat op de bestaande inrichtingen in de beide laatste lesuren meestal niet het geval is.

De vraag is nu: waar moet die nieuwe H.B.S. komen? De voorstellers meenen, dat Bandoeng aan den eisch niet voldoet, omdat het klimaat daar niet zoo koel is als wel gewenscht wordt. Zij achten Lembang geschikter, dat, tien paal noordelijk van Bandoeng, op 4000 voet in een heerlijk, gelijkmatig klimaat gelegen en gemakkelijk te bereiken is. In woningen voor leeraren en leerlingen zou, meenen zij, kunnen worden voorzien door den bouw van dienstwoningen voor leeraren, terwijl voor de leerlingen den eersten tijd een internaat noodzakelijk zou zijn. En de kosten zouden, naar hun meening, ruimschoots worden vergoed door den pensionprijs, dien de leerlingen betalen. Zij berekenen aan — aan de hand van de uitgaven der weeshuizen te Semarang — dat de uitgaven voor het gouvernement totaal per jaar zullen bedragen *f*65,900, dat is — het aantal internen op 150 gerekend — per interne en per maand *f*36.60.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Bacovencultuur.

Onze West meent, dat, ten einde zich een oordeel te vormen over den stand der bacovencultuur, 't nuttig kan zijn de feiten na te gaan, die voor ieder buitenstaander waarneembaar zijn.

In de eerste plaats de wekelijksche uitvoercijfers. Deze zijn ver beneden hetgeen in normale omstandigheden het geval had kunnen zijn. Ieder weet de oorzaak.

De eerste serie aanplant van 1000 H.A., waarmede aangevangen werd October 1906, heeft met ernstige tegenslagen te kampen gehad. Men stond tegenover een nieuwe cultuur, die overhaast moest worden aangepakt. Het was onmogelijk alle benoodigde immigranten tijdig aan te voeren. Er ontstond dus te kort aan werkkrachten, tengevolge waarvan de loozing onvoldoende was, toen allerongelukkigst de ontzettende regens in de eerste helft van het vorig jaar intraden. De contrôle van bestuurswege was onvoldoende. Gebrek aan ervaring deed meermalen mistasten. In één woord: er zijn fouten begaan. Het Bestuur der kolonie heeft dit ruiterlijk bekend.

De tweede serie aanplant van 1000 H.A. werd aangevangen in October 1907. Door de ervaring geleerd, heeft men hierbij vele vroegere fouten kunnen vermijden. De contrôle werd uitgebreid. De beide controleurs thans in functie zijn ten volle berekend voor hun taak. Bovendien had men het niet te onderschatten voordeel, van de voortdurende aanwezigheid en welwillende voorlichting te kunnen beschikken van den vertegenwoordiger der United Fruit Company, den heer G. H. Williams, die zeventien jaren in de praktijk der vruchtencultuur is geweest en in dit opzicht doorkneed mag worden geacht. De wensch om voorlichting te kunnen genieten van volkomen deskundige zijde, is daarmede vervuld. Of men steeds het meeste profijt heeft getrokken van zijn wenken, zou het blad niet durven beweren. Sommige planters schijnen nogal vasthoudend aan eigen meeningen.

Met dit al, kan niet anders gezegd worden dan dat de stand van de tweede serie aanplant enorm gunstig afsteekt bij de eerste serie. De aanblik der velden is veelbelovend. Op enkele ondernemingen zijn nu reeds bossen vruchten oogstbaar, dat is binnen een jaar. Over enkele maanden zal dus de invloed der tweede serie aanplant zich doen gelden in den uitvoer.

Het bovenstaande samenvattende, kan men zeggen dat de tot dusver geringe verschepingen volkomen verklaard worden door den tegenslag met de eerste serie aanplant ondervonden, terwijl de stand van de tweede serie aanplant, die nagenoeg reeds tot vollen wasdom is gekomen, zeer gunstig is. Met den aanplant der derde serie van 1000 H.A. moet nog een aanvang worden gemaakt.

Verder wijst *Onze West* op het gunstig verschijnsel van het steeds beter gehalte der verscheepte bossen. Bij de laatste verschepingen bleek, dat bij herleiding van het aantal verscheepte bossen in „full bunches" (dat zijn bossen van negen handen of sisirs) men meer dan 80% tot uitkomst kreeg.

De vertegenwoordiger der United Fruit Co. in Suriname, Williams, verwacht, dat de gemiddelde wekelijksche verschepingen van 7 tot 8000 bossen in September zullen aangroeien tot 20 à 30000 bossen in Maart van het volgende jaar.

Men maakt zich thans evenwel in Suriname ongerust over ziekten, die zich in de bacoven-plantsoenen voordoen. Op een verzoek om inlichtingen, deelde de heer Williams het volgende aan *Onze West* mede:

„Het denkbeeld schijnt hier verbreid te zijn, dat de twee ziekten, waardoor in sommige deelen van Suriname de bananen-boomen worden aangetast, nieuw en onbekend zijn.

„Beide ziekten komen ook in Centraal-Amerika voor, vanwaar wij groote hoeveelheden bananen uitvoeren. Deze ziekten vielen ook reeds waar te nemen in de appelbacoven van Suriname, waar sommige gronden daar zoo goed als geen, andere veel last van hadden.

„In Centraal-Amerika zijn deze ziekten slechts te duchten op verwaarloosde velden. Wanneer goede zorg betracht wordt, komen ze ook wel voor, maar het is dan mogelijk ze te bestrijden, terwijl wanneer men niet goed voor de boomen zorgt, de ziekten zich verder verbreiden.

„In de laatste tien jaren zijn veel theorieën verkondigd en veel proeven genomen, maar niemand weet nog, waardoor deze ziekten worden teweeggebracht. Wij weten echter, dat met goede zorg — goede loozing, wieden — en het verwijderen van aangetaste boomen — de juiste methode, die gevolgd moet worden, hangt af van de ziekte en andere omstandigheden —, de toegebrachte schade niet groot kan zijn. Somtijds wordt in één deel eener aanplanting groote schade teweeggebracht, terwijl de andere deelen geheel van de ziekten verschoond blijven.

„Na een waarneming van meer dan twee jaren zie ik geen enkele reden, waarom de ziekten hier anders zouden optreden dan elders."

Onze West vernam, dat bij het koloniaal bestuur in overweging is om voor de bacovenondernemingen, die met gouvernementssteun deze cultuur ter hand hebben genomen, het subsidie voor onderhoud niet onbelangrijk verhoogen.

Stoomhoutzaagmolen.

Te Paramaribo is de naamlooze vennootschap Stoomhoutzaagmolen de Eendracht opgericht. Eendrachtelijk ziet men dan ook Britsch-Indiërs, Chineezen en dragers van oude Surinaamsche familienamen onder de oprichters bijeen. Het kapitaal is bepaald op *f* 50000, waarvan *f* 7200 worden geacht te zijn volgestort door den inbreng van een erf door mevrouw J. A. Philipszoon, geb. Samuels. Voor de eerste maal werd tot beheerder benoemd de heer F. Smith.

Algemeene Planters-Vereeniging.

Goedkeuring is verleend op de statuten en het huishoudelijk reglement der Algemeene Planters-vereeniging, waarvan de zetel is het district Beneden Commewijne.

Het doel der vereeniging is het verleenen van financieele en moreelen steun aan hare leden, die daarvoor in aanmerking komen, en de leden tot elkaar te brengen en het gemeenschapsgevoel aan te kweeken.

Zoodra de fondsen der vereeniging het toelaten, zal elk lid, dat tengevolge van ontslag buiten eigen schuld werkeloos is, een maandelijksche toelage ontvangen van hoogstens *f*25 en minstens *f*15, mits het gedurende 8 jaren trouw zijn contributie heeft betaald. Tenzij anders in een algemeene vergadering bepaald, zal een lid niet langer dan 6 achtereenvolgende maanden in 2 jaren tijds geldelijke ondersteuning kunnen erlangen.

Koloniale Vaartuigen.

Onze West vernam, dat het bestuur van Curaçao het oog had laten vallen op de „Paramaribo", om dat stoomschip voor den interkoloniale dienst aan te koopen.

Van Vreemde Koloniën.

Een gevaarlijke gast.

Op Guadeloupe hadden de aanplantingen van suikerriet veel te lijden van de rattenplaag, terwijl het eiland van slangen krioelde, die zich in de riettuinen ophielden en menigen arbeider doodden.

Men zon op een middel om zich van die plagen te bevrijden en de keuze viel op een lid van het geslacht der Viverras, een mooi aardig diertje, naverwant aan den ichneumon van Egypte, de mangouste.

Een zijig vel, met twaalf tot dertien om de andere, rood of bruine strepen op den rug, heeft het dier een aardig voorkomen, en zijn, in de gevangenschap aan den dag gelegde smaak voor ratten en slangen, deed de lieden op Guadeloupe in dat mooie diertje hun bevrijder zien.

Wel werd nog in Juli 1887 door den heer De Zevallos in de Kamer van landbouw te Point à Pitre ernstig gewaarschuwd tegen den invoer van de mangouste op het eiland. Daarbij wees hij er op, dat wel is waar de in Indië in de gevangenschap levende mangouste zich met ratten voedt, die men het voorwerpt, maar dat het dier in vrijheid gelaten wel eens blijken kon geven van de, door zijn geslacht aan het gevogelte gegeven voorkeur.

Dat is nu uitgekomen.

De mangouste begon op Guadeloupe een veldtocht tegen de ratten. Deze verhuisden uit hunne holen in den grond naar de kruinen der kokospalmen, vreten daar de vruchten aan en dalen 's nachts wanneer de mangouste slaapt, naar de riettuinen af, waar ze zich aan het suikerriet tegoed doen. Nu heeft de mangouste wel is waar een finale opruiming gehouden onder de slangen, maar de ratten vermenigvuldigen zich op schrikbarende wijze in de hooge verblijven, waar de mangouste geen lust heeft de knagers te vervolgen, die zich vroeger alleen met het suikerriet vergenoegden, maar nu, behalve de kokospalmen, ook andere vruchtboomen aantasten.

Daarbij komt dan nog, dat de mangouste, die ook leven moet, thans de kippenhokken als jachtterrein heeft gekozen, zoodat allerwege op Guadeloupe, evenals op Trinidad en andere Engelsche Antillen, het „dood aan de mangouste" wordt gehoord.

Vergeten zijn de diensten, die het mooie diertje met z'n zijig velletje aan de kolonie bewees, door de heele slangenfamilie daar uit te roeien; en spoedig zal overal jacht op de mangouste worden gemaakt.

Malaria op Mauritius.

De beroemde malaria-bestrijder, majoor Ronald Ross, heeft in opdracht van het Engelsche ministerie van koloniën, op het eiland Mauritius een onderzoek ingesteld naar het voorkomen der malaria in die kolonie.

Majoor Rose heeft van 20 November 1907 tot 25 Februari 1908 op Mauritius vertoefd en den 15den Juni l.l. het verslag zijner bevindingen aan den gouverneur der kolonie, sir Cavendish Bayle, ingediend.

In dit verslag wordt aangetoond, dat Mauritius in 1789 nog koortsvrij was, op het tijdstip namelijk, dat de roman „Paul et Virginie" werd gepubliceerd, terwijl nog verscheidene jaren daarna het eiland daarvan verschoond bleef. In 1858 en 1862 deden zich enkele sporadische gevallen voor, maar het was eerst in 1867, dat de ziekte er vreeselijk begon te woeden over een afstand van 60 mijlen van de kust. Verhalen van ooggetuigen uit dien tijd doen denken aan een pest- of cholera-epidemie, zoo groot was de sterfte. Een vierde der bewoners van Port Louis stierven in 1867 tengevolge van verschillende oorzaken en meer dan een vijfde der sterfgevallen moest op rekening der koortsen worden gesteld. De overlevenden waren zoo verzwakt door de ziekte, dat zij nauwelijks kracht genoeg hadden om de dooden te begraven. De grootste sterfte op één dag te Port Louis was 234 op den 24en April 1867 en in die maand April stierven 6224 van de 87000 ingezetenen. Voor het geheele eiland telde men op 360578 bewoners 31920 sterfgevallen, alleen tengevolge van de koorts-epidemie.

Op het oogenblik is de sterfte tengevolge van malaria gemiddeld 90 per mille en sedert de groote epidemie van 1867 is de ziekte in de lagere gedeelten van het eiland endemisch geworden. Van 1900 tot 1907 telde de bevolking gemiddeld 384676 hoofden, terwijl de jaarlijksche sterfte 37.4 per mille bedroeg en van het aantal sterfgevallen ongeveer 31% aan de koortsen moesten worden toegeschreven. Op 31022 onderzochte kinderen, bleek meer dan een derde een opgezette milt te hebben.

De aan het immigratie-departement verbonden geneesheer verklaarde, dat de ziekte jaarlijks een schadepost opleverde van ruim ƒ500000 wegens arbeidsverlies, terwijl de arbeiders zelven jaarlijks omstreeks ƒ120000 moesten derven aan loon.

Majoor Ross merkt op, dat men de oorzaken, die tot het voorkomen van malaria leiden, niet met succes kan bestrijden, zonder een beroep te doen op de beurzen van het publiek. Hierin zal dan ook de reden moeten worden gezocht van het verschijnsel, dat niettegenstaande de oorzaak en de middelen ter bestrijding van eene der meest voorkomende, en meest gevaarlijke tropische ziekten bekend zijn, er nog zoo weinig gedaan is in dat opzicht.

De eerste door eenig bestuur te nemen maatregelen zou moeten zijn een vast besluit om de plaag te bestrijden. De toepassing der gezondheidsvoorschriften is een soort oorlog, waarvoor geld, discipline, organisatie en inzicht noodig zijn. Een bestuur, dat op de hoogte van zijne taak is, moet erkennen, dat eene ziekte, die een groot aantal personen treft, een hinderpaal is voor de welvaart en dat zij slechts door ernstige maatregelen kan worden bestreden. De koorden der beurs van de gemeenschap houdend, moet het bestuur zijne toestemming weigeren tot het doen van uitgaven, waarmee niets te bereiken valt, terwijl het zich op de hoogte moet stellen van de door de ziekte veroorzaakte schade, alsook van de ter bestrijding daarvan noodige sommen.

Ten einde nu de malaria op Mauritius te bestrijden, doet majoor Ross een werkprogram aan de hand, waarvan de voornaamste punten de volgende zijn:

Periodiek milt-onderzoek van de schoolkinderen en geneeskundige behandeling van hen, die bevonden worden een opgezette milt te hebben;

voortdurende verstrekking van quinine aan de bevolking;

spoedige uitvoering van zekere werken, verdeeld in „groote" en „kleine", welke ten doel hebben verbetering van den waterafvoer, vernieling van putten of voorwerpen en het dichtwerpen van moerassen, waar de muskieten zich kunnen vermenigvuldigen, en het vernietigen der muskieten-larven.

Majoor Ross zou wenschen, dat de werken tegelijk over het geheele eiland werden aangevangen, zoo mogelijk met ingang van de maand October, met uitzondering van de grootere werken, waarmee gewacht zou kunnen worden, totdat de uitwerking der andere werken duidelijk gebleken zal zijn. Hij schat de jaarlijksche uitgaven op ongeveer ƒ108000, welke uitgaven geleidelijk zullen verminderen en eindelijk niet meer noodig zullen zijn, wanneer de maatregelen met een goeden uitslag worden bekroond.

***

Engeland en Belgisch Congo.

De *Matin* van Antwerpen schreef het volgende:

„Engeland houdt er op koloniaal gebied principes op na. Het geeft dat duidelijk aan België te kennen met betrekking tot den Congo. Wanneer men echter eens nagaat, hoe Engeland in de eigen koloniën optreedt, dan merkt men alras dat al die mooie principes slechts in theorie bestaan.

Een onzer te Bolingive in Rhodesië gevestigde vrienden schreef ons:

„De neger wordt hier door het bestuur belast naar reden van 1 pond sterling, 12 gulden dus per hut. Op dit oogenblik is de „native commissioner", de ambtenaar die in zijn persoon alle bestuursfunctiën in het district vereenigt, op tournée om de belasting te innen, en elke inboorling, die niet in staat is te betalen, wordt gevankelijk meegevoerd en gedwongen om aan de openbare werken te arbeiden. Dit weet ik uit meest gezaghebbende bron. Bovendien heeft de „native commissioner" 't recht om zijn autoriteit te gebruiken, om de inlandsche hoofden te bewegen de noodige arbeiders voor de mijnen te leveren, wanneer er niet genoeg arbeiders uit zich zelven komen.

Ik schrijf u dit niet om het Engelsch bestuur te critiseeren, maar enkel en alleen om een vergelijking te trekken met het bestuur van den Congo, want al wie op de hoogte is van het inboorlingenvraagstuk, weet, dat die maatregelen noodig zijn, niet alleen voor de ontwikkeling der kolonie, maar ook om onzen zwarten broeder een tikje beschaving bij te brengen."

Men ziet, dat Engeland zelf niet voor den gedwongen arbeid terugdeinst. Wat de door Engeland geheven belasting aangaat, is deze hooger dan in eenig district, de rijkste niet uitgezonderd, van den Congo."

***

De industriëele ontwikkeling van Engelsch-Indië.

Deze quaestie maakt in den laatsten tijd in de verschillende provinciën van Engelsch-Indië het onderwerp van ernstige overweging uit.

„De echo van sir John Herwett's rede bij gelegenheid van de industriëele conferentie in de Vereenigde Provinciën is nog niet verstorven. Heel Bengalen spreekt van het door den heer Cummings geschreven belangrijk verslag betreffende de takken van industrie in die provincie. Nu wordt te Ootacamund een conferentie gehouden, waarbij de ontwikkeling der industrie in Madras zal worden ter sprake gebracht, schreef de *Times of India.*

Het blad merkt dan op, dat tegenover de beweging op dit gebied elders, het wel moet schijnen, dat Bombay slaapt. Men praat hier echter minder, maar handelt, zooals blijken kan uit de fabrieksschoorsteenen van Bombay, Allahabad en Sjolapoer.

De *Times of India* heeft het dan over de, door den gouverneur van Madras, Lawley te Ootacamund gehouden rede, en meent, dat deze te veel stilstond bij de moeilijkheden van het werk en te weinig bij de bemoedigende teekenen, te zeer wees op de plichten van anderen en te weinig op de verantwoordelijkheid van het bestuur.

„Iedereen," schrijft het blad, „weet dat 't werk der proefnemingen op landbouwkundig gebied langzaam vordert, en dat het conservatisme van den inlandschen landbouwer moet worden overwonnen. Maar dat is het sterkste argument voor de noodzakelijke vermeerdering van het technisch personeel en bovendien voor het aanleggen van demonstratievelden en het houden van tentoonstellingen, ten einde de belangstelling van den landbouwer op te wekken. Het Indisch kapitaal is naar men weet schuw, maar het geneesmiddel bestaat in een ruime verbreiding van de kennis van economie en handelseconomie door middel van het onderwijs. De Indische arbeider kent geen eerzucht en is onwetend, maar de aangewezen weg is die, waarbij zijn onwetendheid wordt weggenomen door een deugdelijke technische opleiding, en door aan arbeiders de gelegenheid te bieden zich op te werken door de verbreiding van wetenschappelijke en hoogere technische kennis. Het is waar, dat er nog heel wat moet veranderen in Indië, voordat, evenals in Engeland en Amerika, een arbeider hier zich tot de positie van een groot werkgever zal kunnen opwerken; maar er gebeuren wel vreemder dingen. Het is niets ongewoons in Indië, dat kooplieden, die heel klein begonnen, het brachten tot leiders van groote handelshuizen, en ofschoon wij ons voor oogen dienen te houden, dat er een groot onderscheid bestaat tusschen de handels- en industriëele klassen, is er toch geen reden aan te voeren, waarom in de arbeiderskringen niet een zelfde evolutie tot de mogelijkheden zou behooren."

„Natuurlijk", merkt het blad dan op, „is de industriëele ontwikkeling in hoofdzaak een zaak van particulier initiatief. Dit alleen is in staat om het kapitaal te leveren en alles wat verder noodig is voor den opbouw eener moderne industrie. En indien de industrie in Indië op een breeden grondslag moet worden gebouwd, zal 't zich met niet minder moeten tevreden stellen, dan met het beste, wat het Westen het te leeren geeft. De gaekwar van Baroda wierp op deze quaestie het juiste licht, toen hij zeide: „Zonder individueelen durf, volharding, energie en vooruitzien zijn wij niet bij machte eenige werkelijke duurzame verbetering te brengen in de economische toestanden van het land." Geen tusschenkomst van het bestuur kan deze particuliere krachten vervangen. Maar de swadesji-beweging brengt schot in den groei van Indië, door een werkelijk verlangen op te wekken naar industriëelen vooruitgang, terwijl de verborgen schatten geleidelijk te voorschijn komen, die zoolang zonder eenig nut voor de gemeenschap werden bewaard. Ook hier echter mag van het bestuur in billijkheid worden verlangd, dat het steun verleene door de middelen te verbeteren om een deugdelijke opleiding te erlangen. Maar ten opzichte waarvan de medewerking van den staat hoofdzakelijk wordt vereischt, is de verbetering van de arbeiderstoestanden in Indië. Arbeid is de overheerschende macht voor den vooruitgang van de industrie, en in dit opzicht is Indië zeer achterlijk. Wij moeten het denkbeeld loslaten, dat er een onuitputtelijke overvloed van goedkoope arbeidskrachten in dit land is. De voorraad is niet onuitputtelijk, want in elken tak van industrie komt men handen te kort en de loonen naderen het laagste peil van den Europeeschen standaard. De Indische industrie behoort veel meer dan thans gebruik te maken van mechanische werkkrachten."

Deze mechanische werkkrachten zullen een groote besparing aan arbeiders geven. In de op moderne wijze ingerichte industrie leidt alles tot de verdeeling van den arbeid in twee categorieën. Ten eerste heeft men de massa, waarvan slechts de noodige kennis wordt verlangd om de machines aan den gang te houden, maar verder ook het deugdelijk geoefend personeel, dat met het toezicht is belast. Door verbetering der toestanden in de steden en het algemeen verstrekken van lager onderwijs, zal men zich verzekerd kunnen houden in Indië 't noodige menschenmateriëel te vinden voor de eerste categorie van arbeiders. Waaraan men thans in Indië voornamelijk behoefte heeft zijn opzichters en chefs van werkplaatsen. Hier ligt het veld voor de bestuursbemoeienis.

„Om in de behoefte te voorzien," schreef de *Times of India,* „is het noodig het aantal technische scholen uit te breiden, het onderwijs op die scholen te verbeteren, en ook het aantal beurzen voor uittezenden leerlingen te vermeerderen.

„De industriëele politiek, besloot het blad, welke naar 't ons voorkomt Indië's belangen het best zal dienen is die, waartoe sir G. Clarke (gouverneur van Bombay) zich heeft gezet: grondig onderzoek door deskundigen, wetenschappelijk onderricht, onderwijs in economie en hoogere handelswetenschappen, en verbreiding van technisch onderwijs. En in beginsel sta daarbij voorop, dat de groote moeilijkheden, waarbij sir Arthur Lawley zoo lang verwijlde, ons niet moeten ontmoedigen, maar integendeel ons de overtuiging moeten schenken van de noodzakelijkheid van een krachtiger streven."

***

Een hollandsche leermeester in Fransch-Guyana.

Een der beste bestuurders, die Fransch Guyana heeft gehad, was zekere Malouet, die in 1776 te Cayenne voet aan wal zette en daar getroffen werd door het treurig aanzien der kolonie, dat in zoo scherpe tegenstelling was met wat hij in Suriname zag.

„De Hollander", riep hij uit, „moet toen hij daar kwam niet anders gezien hebben dan een uitgestrekte strandvlakte bij vloed bedekt met water, bij eb met modder. Daar was het dat ik bewonderde en versteld stond van den moed, de nijverheid, de onversaagdheid van dien Europeaan, die in de modder rondploeterde en tot z'n kameraad zei: „Laat ons hier een kolonie stichten en de modderplassen droog leggen." Wanneer dan in minder dan een eeuw tijds 400 vestigingen — de kleinere plaatsen met minder dan 20 negers niet inbegrepen — ontstaan, alle volgens hetzelfde plan aangelegd; wanneer ik me daar op zoo'n nieuwe vestiging bevond, en daar tuinen zag zóó groot en zóó goed aangelegd als die der Tuilerieën, terrassen zag evenzoo genivelleerd als die van Bellevue; kanalen van 60 voet breed bij een lengte van 2000 vaam; kon zulks niet nalaten, een diepen indruk van bewondering op mij te maken."

Malouet stelde zich Suriname ten voorbeeld en wist daar zekeren Guisan te bewegen, hem naar Fransch Guyana te vergezellen en daar te werken.

Onder leiding van dezen Hollandschen ingenieur werden groote werken uitgevoerd, waardoor het aanzien der hoofdstad Cayenne aanmerkelijk verbeterde. Van een plan om de vlakte van Kaw droog te leggen door het graven van een kanaal, moest echter wegens gebrek aan arbeiders worden afgezien.

Door de uitgevoerde werken ging de kolonie toch in korten tijd belangrijk vooruit, maar de revolutie maakte hieraan een einde.

INGEZONDEN.

Aangezien . . . . .

Mevrouw *M. C. Kooy—van Zeggelen* is voor vele Oude-Indischgasten en Nederlanders geen vreemdelinge meer. En wie haar kennen uit haar kinderboekjes **„Jong Java's Lief en Leed"** en **„De Gouden Kris"*** die weten tevens, dat zij te doen hebben met iemand, die haar medemenschen van allerlei kleur een warm hart toedraagt. Vooral den *kleinen* medemenschen.

Nu, het is in haar hoedanigheid van kindervriendin, dat ik voor haar uit bedelen ga. Mevrouw Kooy heeft een droom, en dien zag zij zoo gaarne verwezenlijkt. Al wie Indië kent, weet,

dat ook in het rijke Insulinde tal van kinderen veel te kort komen, en dat de kinderen uit de groote steden in de vlakte er even goed behoefte aan hebben eens ,,naar boven" te gaan, als de kinderen onzer groote steden aan een hapje bosch, hei- of zeelucht. Welnu, deze kinderlooze met haar warm moederhart spant zich nu in voor **Vacantiekolonies voor Indische kinderen.** Dat is in Indië, met zijn vlottende bevolking, een nog wèl zoo moeilijke zaak als in Holland, en velen hebben er den moed al bij laten zinken, naar ik meen. Maar Mevrouw Kooy wil het nòg eens beproeven. Zij tracht geld bijeen te krijgen voor een eigen koloniegebouw te Soekaboemi *). Zij heeft reeds eenige menschen voor de zaak gewonnen, en met vereende krachten hoopt zij het zoover te brengen, dat men te Soekaboemi een eenvoudig gebouwtje zal kunnen laten zetten... En aangezien dat geld kost... En aangezien mèn voor kinderen nog al eens iets over heeft... En aangezien Oud-Indischgasten heel dikwijls nog een zwak hebben voor Indië en al wat daarop betrekking heeft... Vanwege al die ,,aangeziens" kom ik met onzen bedelnap bij de lezers van dit blad, met de vraag: ,,Wie doet er een duitje in voor de kleine beschermelingen van Mevrouw Kooij?"

Met genoegen zal ik alle bijdragen in ontvangst nemen, in dit blad verantwoorden en aan Mevrouw Kooy ópzenden. Hoe voller mijn napje wordt, hoe liever! NELLIE.

(Mevr. N. v. Kol te Voorschoten).

V., 3 Oct. 1908.

Het behoeft wel geen betoog, dat wij dit plan warm bij onze lezers aanbevelen.

* Wij vernamen, dat op de Doctor Djawaschool op Java ,,De Gouden Kris" (het mooie boekje uit Nellie's volksbibliotheek, dat wij onzen lezers zoo warm hebben aanbevolen en waaruit wij een paar maal als Feuilleton een stukje overnamen), aan de leerlingen werd voorgelezen die jongens hebben onder elkaar een krantje, nu zijn er sommigen die als pseudoniem aannemen de namen der helden uit dit werkje: ,,Deng Pabele, Aroe Lipa, La Ballo", enz. Dit succes bij Javaansche jongens bewijst, dat ze er heelemaal ,,in" zitten en dat het Mevrouw Kooy gelukt is te spreken tot het gemoed en de verbeelding van hetzelfde Jong-Java dat zij zoo fijn en gevoelig weet te schetsen. Moge haar vacantie-kolonieplan ook spreken tot het gemoed van de leden van ,,Oost en West". Red.-Com.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Verslag omtrent den dienst der Postspaarbank in Ned. Indië over het jaar 1907. Batavia, Landsdrukkerij 1908. 4o.

Op het tijdstip, waarop dit jaarverslag verschijnt, is het ruim 10 jaren geleden, dat de Postspaarbank in Ned.-Indië in werking trad. En de uitkomsten van het bedrijf gedurende dat ruim 10-jarig tijdvak hebben de verwachtingen, die men van deze instelling koesterde bij haar totstandkoming, niet beschaamd. Wel is waar blijkt ook uit dit jaarverslag, opgemaakt door den directeur H. Zaalberg, dat het sparen onder de inheemsche bevolking van Indië geen belangrijke vorderingen maakt, doch zou het o. i. verkeerd zijn, daaruit af te leiden, dat zulks verband moet houden, in de eerste plaats, met de meerdere of mindere welvaart der Inl. bevolking. Het aloude feit, dat de eenvoudige inlander zijn bezit liefst vastlegt in preciosa, in sieraden, liever dan geld, is ook thans nog van kracht blijkbaar.

Wij laten hieronder eenige sprekende cijfers uit het Versiag volgen:

In 1898	bedroeg	het	tegoed	f	766.666.91
,, 1899	,,	,,	,,	,,	2.109.800.58
,, 1900	,,	,,	,,	,,	2.888.303.39¾
,, 1901	,,	,,	,,	,,	3.464.202.88½
,, 1902	,,	,,	,,	,,	3.995.809.31
,, 1903	,,	,,	,,	,,	4.867.989.14
,, 1904	,,	,,	,,	,,	6.031.963.11
,, 1905	,,	,,	,,	,,	6.706.430.20
,, 1906	,,	,,	,,	,,	7.214.212.72½
,, 1907	,,	,,	,,	,,	7.227.554.16

Van dit laatste bedrag stond op naam van Europeanen:

f6.093.067.34; van Inlanders f1.004.862.39½; van vreemde Oosterlingen f129.624.42½.

Overeenkomende met f215.70 per inlegger voor de Europeanen; f38.45 voor de Inlanders, en f62.37 voor de Vr. O.

Bij de Rijkspostspaarbank in Nederland bedroeg (blijkens het jaarverslag over 1906) het gemiddeld tegoed per inlegger f110.88½, dus slechts ongeveer de helft van het gemiddeld tegoed van de Eur. inleggers in Indië.

Gerekend per zielental der bevolking, waarbij dan alleen de Europeanen kunnen worden vergeleken, komt men voor Nederland tot het cijfer van f24.628.18 per 1000 zielen; en voor Ned.-Indië tot f65.263.73 per 1000 zielen der Europ. bevolking, zoodat het cijfer voor de Postspaarbank in Indië ruim 2½ maal dat van Nederland bedraagt. Wat eindelijk betreft het **aantal inleggers**, per 1000 zielen der bevolking, telt de Rijkspostspaarbank in Nederland 222.1, en de Postspaarbank in Ned.-Indië 302.5 (Europ.) inleggers.

Uit die cijfers blijkt zeker wel voldoende hetgeen boven reeds werd gezegd: De Postspaarbank in Indië heeft de verwachtingen niet beschaamd.

Zooals vanzelf spreekt bevat het Verslag tal van bijzonderheden en statistieke gegevens over het bedrijf in 1907, waarop we echter slechts de aandacht kunnen vestigen.

* * *

De heer **W. L. Bosschart**, consul-generaal der Nederlanden te Melbourne, die reeds zooveel deed om de handelsrelaties van Ned.-Indië met Australië uit te breiden, heeft thans weder een nuttig werk verricht, waarmede hij den handel in Ned.-Indië ten zeerste aan zich verplicht.

Van zijn hand is n.l. verschenen een *Statistisch overzicht betreffende den Nederlandsch-Indischen invoer in Australië en Nieuw-Zeeland met adressen en importeurs in Australië* (Batavia, Landsdrukkerij 1908).

* * *

Het zal aan een groot deel onzer lezers niet onbekend zijn, dat *Mr. J. H. Abendanon* onder den titel: ,,De Nederl.-Indische rechtspraak", indertijd eene verzameling met vervolgen heeft uitgegeven, welke wij het beste zouden kunnen noemen een generaal register op het Ind. Weekblad van het Recht en het Recht in Ned.-Indië. Sedert 1898 nu werd dit nuttige werk niet vervolgd, totdat wij korten tijd geleden vernamen, door middel van gedrukte circulaires, dat èn de heer *Abendanon* èn *Mr. J. Duparc* de bewerking van een vervolg op zich genomen hadden, hetgeen intusschen te bejammeren is, daar dergelijke werken, uit den aard der zaak zich tot een kleinen kring van koopers beperken.

Van de hand van *Mr. Duparc* is thans (bij de firma Nijhoff) verschenen de 1e aflevering zijner *,,Verzameling van Nederlandsch-Indische rechtspraak en rechtslitteratuur. 1898—1907."*

Over de meerdere of mindere bruikbaarheid van 's heeren Duparc's Verzameling een oordeel te vellen ligt niet op onzen weg; bovendien gebiedt de billijkheid daarmede te wachten tot het tijdstip dat ook Mr. Abendanon's Verzameling geheel of gedeeltelijk het licht heeft gezien. Intusschen wil het ons voorkomen, dat beide uitgaven aan bruikbaarheid zullen winnen, omdat daarin niet alleen het ,,Weekblad" en het ,,Recht" worden verwerkt, maar ook de Indische rechtslitteratuur uit andere tijdschriften daarin is opgenomen.'

* * *

De Ingenieur.

In het nummer van 3 October is in extenso opgenomen de rede, uitgesproken door den heer *P. Th. L. Grinwis Plaat*, bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleeraar in de Waterbouwkunde aan de Technische Hoogeschool te Delft den 28 Sept. 1908, getiteld: *De opleiding van den civiel-ingenieur voor den Indischen dienst.*

* * *

De Indische Gids.

Het October-nummer wordt geopend met eene uitvoerige beschouwing door den heer *E. A. C. von Essen* over: *Het overbrengen der irrigatieafdeelingen op Java bij het Departement van Landbouw*, naar aanleiding van het artikel van den heer J. Nuhout van der Veen in de April-afl. van 1907 van het tijdschrift *Onze Eeuw*, getiteld: Irrigatie en Landbouw op Java. Hoewel langs anderen weg, komt ook de heer von Essen tot de slotsom, dat, wil men de irrigatieafdeelingen op Java dienstbaar maken aan de bevordering van den inlandschen landbouw, haar overbrenging bij het Dep. van Landbouw in Ned.-Indië aangewezen is; óók in het algemeen in het belang van een goeden gang van zaken bij die afdeelingen.

De heer *E. van Assen*, die in de vorige aflevering eene bijdrage schreef tot oplossing van het Atjeh-vraagstuk (het oprichten van een bureau voor Inlandsche zaken te Kota Radja), verheft ook thans weder zijn stem ten bate der Atjehsche bevolking. Onder het opschrift: *,,Atjehsche veroordeelden"*, wijst hij op het harde lot, dat den voor zijn vrijheid strijdenden Atjeher wacht bij zijn gevangenschap. De Atjeher is als goed vaderlander gehecht aan zijn land, **en wil voor het herkrijgen van de vrijheid daarvan zijn leven geven.** ,,D Atjeher — zegt de schrijver o. i. zeer terecht — verschilt ten dezen aanzien niet van den Nederlander, en staat dus te dien opzichte niet zoo ver van ons af, doch, in stede van zekere consideratie voor plichtmatig optreden, zooals de Nederlander genieť, wacht hem, na gevangenneming, de straf van schande, in den vorm van dwangarbeid in den ketting."

Maar ook uit een politiek oogpunt zijn de zware straffen van dwangarbeid en verwijdering uit Atjeh af te keuren, want ,,gewoonlijk wordt de verbanning voor vele jaren uitgesproken, hetgeen tot gevolg heeft, dat de achtergelaten vrouwen, in den regel zonder te zijn gescheiden, **met andere mannen huwen en dat de kinderen wild opgroeien en dan wraak nemen of tegen ons gaan strijden.**"

Dat tijdelijke verwijdering van vijandige, onrustige en fanatieke elementen evenwel steeds noodzakelijk zal blijven, verliest de schr. evenmin uit het oog, ,,doch men doe zulks met beleid, stapele geen kwaad op kwaad, en detineere **groepsgewijze** lieden van zekere kwaliteit op **Regeeringskosten, in verspreide kleine etablissementen, onder toezicht van lieden,** die daarvoor geschikt zijn, op plaatsen in de Molukken, op Borneo, Celebes, Timor of de kleine Soendaeilanden, waar zij dan verder in hun eigen onderhoud moeten voorzien."

Na nog andere maatregelen ten gunste der Atjehsche bannelingen te hebben bepleit, eindigt de schr. zijne op uiterst bezadigden toon geuite beschouwingen aldus:

,,Ongaarne ga ik op dit onderwerp in te bepaal mij er verder alleen toe om bij de Nederlandsche Regeering er op aan te dringen, het daarheen te leiden, dat zij zich, op onpartijdige wijze, volkomen op de hoogte late stellen van de wijze, waarop de rechtspraak over Atjehers in de laatste jaren is uitgeoefend en toegepast.

Dit onderzoek zal de moeite loonen; het zal veel kunnen ophelderen, waarvan de Regeering thans onkundig moet blijven, terwijl, als in het vele gebrekkige kan worden voorzien, het loon zal zijn de luwing van het Atjehsch verzet."

Vervolgens bevat de Ind. Gids een korte beschouwing over de taak van *De controleur bij het Binnenlandsch Bestuur op Java en Madoera*, door den ass.-resident *Ch. Borel*, naar aanleiding van een artikel van controleur *J. N. Nieuwenhuijs*, *N.-I. B. A.* in de Mei-afl., waarin deze klaagt over het vele administratieve werk aan de controleurs opgedragen. De heer Borel acht een en ander overdreven; doch in een Naschrift houdt de heer Nieuwenhuijs, N.-I. B. A., in dit opzicht zijn meening staande.

Verder bevat dit Nr. dan nog: Uit de geschiedenis der Oost-Indische Compagnie in de 18e eeuw (vervolg), door N. Mac Leod. — Het Rapport der Staatscommissie betreffende de Inlsche zeemacht. — Varia: De modern opgevatte en de werkelijke Javaan, door N. — Overeenkomsten met Inl. vorsten in den O.-I. Archipel (Kota Waringin, Laikang, Bangli, Kloengkoeng, Indragiri). — Maandelijksche revue van brochures, enz., door J. E. de M. — Koloniale litteratuur. — Wetenschap en industrie. — Maandelijksche bibliographie voor Oost-en en West-Indië, door W. C. Muller. — Nieuwe maatschappijen.

* * *

Weekblad voor Indië.

No. 19 van den loopenden jaargang houdt o.m. in: Afscheid (als redacteur van het tijdschrift, met vervanging door Dr. R. Broersma) door M. van Geuns. — Een vijf en twintigjarig jubileum (van F. A. G. Douwes Dekker), door M. v. G. (met portret). — Rembrandt's Oriëntalisme (vervolg), door Gabriël. — De grootste suikeronderneming van Java (Djatiroto), met platen en kaartjes. — Indische omtrekken, door Henri Borel. — Indrukken van den dag, door Corax. — De Hollanders aan de Malebaarkust, door Maurits Wagenvoort.

* * *

De Indische Mercuur.

No. 39 (van 29 Sept. j.l.) bevat de navolgende bijdragen: De Londensche caoutchouc-tentoonstelling, door A. H. Berkhout. — De caoutchouc kultuur in Mexico. — De Inkomsten-belasting in Ned.-Indië van cultuur-maatschappijen. — Het recht op bescherming van degenen, die eene uitvinding bij het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten hebben gedeponeerd. — Verslag van de inspectie van den Landbouw in West-Indië over 1907 (vervolg). — De Turksche tabaksregie. — Laatste raming van de productie der West-Java Suikerfabrikanten, oogst 1908. — Kapitaal en arbeid in de Suikerindustrie. — Langdurige storing op een telegraafkabel in Oost-Indië. — Landbouwcrediet in de Straits en Malakka. — De sultan van Assahan in het Koloniaal Museum. — Emigratie van Javanen naar Suriname. — Benevens een aantal kleinere berichten en de gewone wekelijksche rubrieken.

* * *

Ter gelegenheid van haar *vijftigjarig bestaan* heeft de *Nederlandsche Zendingsvereeniging* te Rotterdam een waar prachtwerk uitgegeven, samengesteld door *Ds. H. J. Rooseboom*, voorzitter van het Hoofdbestuur. Het werk, gedrukt bij D. van Sijn en Zoon te Rotterdam, is op fraai papier gedrukt en van tal van keurige **illustraties, portretten, benevens een kaart** van West-Java, het terrein van werkzaamheid van genoemde zendingsvereeniging, voorzien.

Om een idée van den inhoud te verkrijgen kunnen wij niet beter doen dan een gedeelte van de Voorrede des schrijvers hieronder te laten volgen:

In het eerste hoofdstuk wordt het karakter der Vereeniging uiteengezet, worden hare beginselen verklaard en hare kenmerken in het licht gesteld. Het tweede hoofdstuk schetst het arbeidsveld. Post voor post wordt kort beschreven. Op welke wijze onder de Soendaneezen wordt gearbeid, teneinde het Evangelie onder hen ingang te doen vinden, verhaalt hoofdstuk drie. De vele tegenstand, daarbij te overwinnen, vormt den inhoud van hoofdstuk vier. En het laatste hoofdstuk bespreekt de vraag, in hoeverre na 50 jaren kan worden getuigd: „De Heere heeft eene geopende deur onder de Soendaneezen gegeven."

De geschiedenis van het *verleden* is slechts in zooverre beschreven, als noodig was om het *heden* te verstaan. Eene opsomming van namen, jaartallen en cijfers is zooveel mogelijk vermeden; teneinde dit mogelijk te maken, zonder te kort te doen aan den eisch, die aan een *Gedenkboek* kan worden gesteld, zijn eenige Bijlagen achteraan gep'aatst.

Ds. Rooseboom zegt ten slotte dat het Gedenkboek niet de minste aanspraak maakt op eenige wetenschappelijke waarde, doch „indien het eenigszins mag medewerken tot verhooging der belangstelling voor de Nederlandsche Zendingsvereeniging en den arbeid, die van haar uitgaat, en alzoo tot eene blijde en dankbare viering van haar gouden feest, dan gevoelt de schrijver zich voor de moeite, aan den arbeid der samenstelling verbonden, rijk beloond."

Onzerzijds spreken we de hoop uit, dat dit prachtige Gedenkboek in handen zal komen van velen, want afgezien van het vele wetenswaardige, hetwelk het over het werk der Zending bevat, komen er ook tal van bijzonderheden in voor over land en volk van West-Java.

* * *

Ten slotte vestigen we de aandacht op een prettig en boeiend geschreven schets van (Mejuffrouw) *C. M. Vissering* in het October Nr. van **Onze Eeuw**, getiteld: *Een herinnering uit de Preanger*, benevens op het:

Verslag van het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië over het jaar 1906—1907. Met 17 Bijlagen. (Overgedrukt uit het Jaarboek van het Mijnwezen in Ned. Oost-Indië van 1907). Batavia, Landsdrukkerij. 1908. 8o.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

De Javabode t/m 9 September 1908;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost idem;
Het Soer. Handelsblad t/m 7 September;
Ned.-Ind. Effectenblad No. 69 en 70;
De Indische Mercuur No. 40;
De Javasche Courant t/m No. 72;
De Padanger t/m 28 Augustus;
De Sumatrabode idem;
Delicourant t/m 29 Augustus;
Nieuwe Surinaamsche Courant t/m 6 Sept.;
Suriname, Kol. Nieuws- en Adv.blad t/m 11 Sept;
De Stem v. Indië No. 33 t/m 35;
Begrooting van Ned.-Indië 1909;
Ned.-Ind. Landbouwsyndicaat, verslag 1907;
Koloniaal Verslag 1907 (compleet);
Exportblad No. 738;
Damesweekblad voor Indië No. 6;
Het Onderwijs No. 34;
La Quinzaine Coloniale No. 17;
Weekblad van Indië No. 18—19;

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 1 Sept. 1908. No. 70.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte: één jaar verlof naar Europa aan den hoofdcommies ter Alg. Secretarie S. Meihuizen.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de schout voor de politie te Semarang J. K. Krygsman; de leeraar bij de H. B. S. te Semarang Dr. R. Broersma; de commies ter Alg. Secr., mej. Mr. H. Schalkwijk; de onderwijzer 1e kl. P. van de Steeg; de opzichter B. O. W., C. L. Tausent; de adj.-commies bij den post- en tel.dienst L. R. C. Schütz; de deurwaarder bij den landraad te Soerabaja J. W. F. E. Hayes; de hulponderwijzeres mej. J. W. Scheuer.

Opgedragen: aan den heer F. A. Liefrinck zich op een nader vast te stellen tijdstip naar 't Gouv. Atjeh en Onderh. te begeven, ten einde zich door persoonlijke waarneming op de hoogte te stellen van den gang van zaken aldaar, enz.

Benoemd: tot commies bij den R. v. J. te Batavia J. C. van Ginkel; tot ass.-resident van Bojolali de controleur W. M. de Virieu Brouwer; tot controleur de asp.-controleurs J. A. van Neer, A. M. van der Elst en J. W. Meijer Ranneft; tot voorzitter van de landraden te Bandjarnegara en Wonosoboe Mr. J. J. Boerma; tot leeraar aan de H. B. S. te Semarang Dr. W. F. Gombault; tot adj.-chef 2e afd. S.S. op Java A. Tom; tot stationschef 1e kl. S.S. op Java Ch. W. Webb; tot referendaris B.B. G. J. Pool, laatstelijk die betrekking bekleed hebbende; bij de Alg. Rekenkamer: tot hoofdcommies O. R. Agerbeek; tot 1en commies J. W. Kessler; tot 2en commies W. A. J. Noordhoorn; tot 3den commies Ch. H. Peters.

Tijdelijk belast: met de functiën van referendaris bij het Dep. van goudbedrijven de 1e luit.-kwartiermeester J. Kuyper; van hoofdcommies A. Ligtenberg.

Benoemd: tot lid van den landraad te Bandoeng Raden Rangga Soerialaga; Mas Rangga Soeranegara; Raden Gandakoesoemah; Raden Natapradja; te Samarinda, Pembekel Anang Matarip bin Hadji Djalil, kamponghoofd van Samarinda Oeloe.

Departement van Oorlog.

Benoemd: tot 3en commies L. W. Doeve, gep. adj.-onderoff.-schrijver.

Uit de Javasche Courant van 4 Sept. 1908. No. 71.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst 1 jaar verlof naar Europa aan den ass.-resident der Oosterdistricten (Celebes) A. Ch. Veenhuijzen; aan den commies te Priaman P. A. Ros.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de klerk te Soerabaja T. A. C. O. van Hengst en de commies te Batavia P. D. M. Henricus.

Gesteld: ter beschikking van den voorzitter van den landraden te Bandjarnegara en Wonosoboe Mr. A. A. Galestin.

Benoemd: tot hulpprediker te Baä (Timor) G. A. W. Geissler; tot ass.-res. van Simeloengan en Karolanden Ch. L. J. Palmer van den Broek; tot ass.-res. der Oosterdistricten (Celebes) P. v. Tubergen; tot lid van den gemeenteraad van Pekalongan H. A. Wolff en P. J. Munnich; tot lid van den gewraad aldaar Dr. J. F. H. de Graaf; tot lid van den afd.raad van Deli Mr. J. J. Bool.

Belast: met de waarneming der betrekking van tijd. ass.-res. van Nias N. van Vuren; idem van Loewoe D. Breedveldt Koer; idem van Asahan J. A. Einthoven.

Benoemd: tot lid van den landraad te Bengkalis F. A. Bedier de Prairie en W. Kramers; tot inl. off. van Just. in het regentschap Blora, Mas Sastrodimedjo; in Pamalang, Raden Mas Hadiwinoto; tot lid van den landraad te Saparoea J. R. Titoley en Mohamad Sedek Amahoroe.

Departement van Oorlog.

Verleend: wegens ziekte 1 jaar verlof naar Europa, aan den kolonel der artillerie, Jhr. L. D. C. de Lannoy.

* * *

Uit de Javasche Courant van 8 Sept. 1908. No. 72.
Benoemingen, enz.
Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de commies bij den post- en telegraafdienst te Weltevreden, A. Klusman en de klerk te Semarang E. A. Emanuel.

Benoemd: tot alg. ontvanger 3e kl., C. F. W. Hansen; tot vendumeester te Poerwodadi, J. M. Gramberg; tot adjunct-boekhouder-kassier te Batavia, G. W. Th. Busscher; tot tijdelijk ondervoorzitter van den landraad te Sampang, Mr. H. Lamberts; tot onderwijzer 1e kl., C. C. J. L. Manuel en J. C. G. Ottow; tot idem 2e kl., G. Th. Vonk, J. Best en G. W. Feekes.

Ontslagen, eervol, de wedono van Padangan, Mas Djojohamisastro.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. en geplaatst te Poerwokerto, H. Jongtien.

Departement van Oorlog.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de 1e luitenant der cavalerie, A. J. van Riemsdijk, en de kapitein der infanterie L. G. van der Haas.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het s.s. „Grotius". Gezagvoerder P. Ouwehand; vertrokken van Batavia 10 September en aangekomen te Genua 4 October '08.

Te Genua hebben zich ontscheept: P. J. Stok, echtg. en 2 dochters; G. J. C. Verhoeven, echtg. en kt; Mevr. Wed. H. Merens Tower en 2 dochters; A. K. M. Martis, echtg. en 3 k.; Dr. W. v. Bemmelen, echtg., 3 k. en Mej. C. Loemans; Mevr. G. J. van Nierop—Adam; Generaal-Majoor G. C. E. van Daalen, echtg., 4 k. en Mej. M. van Zyp; Mevr. A. A. L. d'Abo—Dezentje; J. D. van der Eb; L. C. Schalkwijk, echtg. en k.; J. de Haan, R. W. Wijnmalen en echtg.; F. Hellwig, echtg. en k.; P. van de Steeg, echtg. en k.; T. M. Delfos; J. A. Manus van der Jagt; Th. J. Veerkamp; S. Visser en echtg.; D. Voer en echtg.; J. P. H. Lindner, echtg. en zoon; J. M. Baron van Tuijll van Serooskerken; L. Jonker; H. L. J. Diko, echtg. en 2 k; W. de Zwaan; mevr. wed. H. Frederilks—Mackay en d; Jhr. L. D. C. de Lannoy, echtg. en d; M. van Geuns; G. Witsen Elias; A. C. Veenhuijzen en echtg; L. Nieuwdorp, echtg. en 3 k; mej. Tönjes; Ch. Boissevain; C. W. K. van Strijen en 2 z; J. E. Meijboom; E. Kal; R. Tumbelaka; E. G. Pott; mevr. L. J. Oltmans—Van Hulstijn; J. C. Swaab en echtg; R. Roelfsema; I. M. Peltzer; Raden Soerjowinoto; G. Holtius, echtg. en dochter; A. M. Ingenegeren; A. C. Ingenegeren; mej. R. van Essen; mej. A. van Zijp; van Singapore: A. Bianco; van Sabang: J. H. Morbeck en echtg; S. Stieler; O. V. Prokopovitsch; J. v. d. Velde; J. W. Folkersma; te Lissabon zullen zich ontschepen: A. J. da Costa; J. P. da Silva; M. Marins; te Amsterdam zullen zich ontschepen: mevrouw F. Th. Engel Happé en 7 k; mevr. A. M. Ej Smitt-Jonker en k; H. Bakker; J. J. Reus; D. J. Sanders; G. P. van Slingerlandt; J. E. S. v. d. Bijl; S. Linzell; J. A. Rijken; benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen; van Sabang: H. E. Buis; echtg. en 2 k. en jongej. E. C. Stuijtzand.

Passagierslijst van het s.s. Koning Willem II; gezagvoerder J. Teensma; vertrokken van Amsterdam naar Batavia 3 October 1908. Te Amsterdam schepen zich in: V. J. van Marle, echtg. en 4 k; H. P. Maassen; J. Th. Krol; J. H. Heijmann; E. Scheltema en echtg; mevrouw D. H. van Son; H. H. le Conge, echtg. en 3 k; W. Bosch; P. M. Johannes; W. Rups; P. O. Posthumus; P. F. v. d. Ham; M. J. Schram; C. Prozée; A. Kindereit; J. W. H. Boebert; mej. N. Lugt; benevens een detachement suppletietroepen; naar Genua: Feschotte; De Reus; naar Belawan-Deli; G. L. d'Abo; J. J. A. van Eupen; J. M. Lijnkamp; van Southampton naar Genua: Mr. en Mrs. Tilby; naar Port-Saïd: Miss A. Crellin; Mr. J. D. Jacobs; miss Cox; naar Suez: miss Hayes; te Genua zullen zich inschepen: mevr. W. E. Laanbroek—Stel en k; L. M. C. van Eendenburg; C. G. J. Wijnmalen; W. J. Mans; K. v. Aller; J. G. Veenenbos; H. Spits; mej. E. Crébas; A. A. de Jongh, echtg. en 2 d; mevr. Warnsv. Ingen; Dr. H. J. Smit en echtg; mej. A. M. v. d. Putten; A. C. van der Krogt, echtg. en 6 k; P. P. Martron, echtg. en 2 k; J. F. van Rossem; E. L. Masthoff; J. Smits en echtg; G. Langkamp en echtg; Ch. Flaes; S. Schregardus en echtg; A. A. van Vloten; H. D. van Zoelen, echtg. en k; A. R. van Essen en echtg; mej. B. Böhl; A. J. Hartjens; W. Huijgens, echtg. en k; van Engelen en echtg; mevr. wed. N. Pické—Rambaldo; F. Schneider; C. Bauszat; E. E. Blaauw; mevr. Huissen—De Jong; E. Spiero, echtg. en 2 k; naar Belawan-Deli; G. Kruijs, echtg. en 2 k; naar Singapore: J. Smit; C. J. N. W. Vermeulen; P. S. v. Dijk.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem III; gezagvoerder J. Aarents; van Amsterdam n. West-Indië op 2 October 1908. P. Schmiedecke, echtg. en 2 k; A. G. Fernandes, echtg. en d; 4 eerw. Zusters; 2 eerw. Fraters; B. H. D. Heinz; Mr. Mrs. R. D. Battercase; W. A. Mackay; Mr. Mrs. Yule; James C. Cunningham; William Frame; William Brown; Archd Waddell en Thomas Muirhead; James Mc Gruther; David Mc Gibbon; Andrew Ramay; John Henderson; William Dawson; George Hebenton; Duncan Strachan; William Sinclair; Robert Anderson; Robert Forbes; Robert J. Duncan; Robert Lindsay; Alexander Mc Dougall; Robinson Strachan.

= RINCK =

Groote voorraad
Taschjes, Portemonnaies, Portefeuilles
enz. enz.
Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.
Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsestraat.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,
Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,
Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

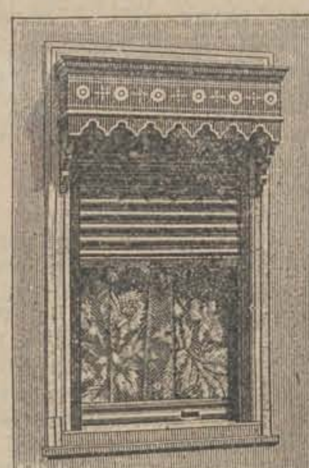
Gevestigd anno 1898.
Telef. Interc. 4796.

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het **beste en soliedste adres** voor de Indische familiën. — Export door geheel Europa. **Extra aanbieding:** gandaria assin per flesch f 1.10, versche samballans, boemboe's, ketjap benteng, klapperboter per $^1/_2$ kilo f 0.90 enz. enz. — — — — — — — — — —
Directe aanvoer uit Nederl. Indië. Minzaam aanbevelend,

W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.





Heineken's(oudste)
Glazenwasscherij
Stoom Jalouzieën- & Rolluikenfabriek
KETTINGSTR. 6,
DEN HAAG.
v.h. Drie Hoekjes 3.
Telefoonnummer 2478.
AMSTERDAM, van der Helstraat 1.
UTRECHT, Potterstraat 20.
HILVERSUM, - ARNHEM, - NIJMEGEN.

N.V. Electrische Drukkerij

„Luctor et Emergo"



Amalia van Solmsstraat 2-4,
Telephoonn. 4424 :=: Den Haag.

= „UNICUM." =

„UNICUM"'s geheim chemisch preparaat is onschadelijk voor stof en model.
„UNICUM" heeft bekwame vaklieden voor het repareeren en oppersen van Heeren- en Dameskleeding.
„UNICUM" heeft een 1e klas Coupeur voor het vermaken van slecht passende Kleeding.
„UNICUM" zorgt voor een vlugge, accurate bediening.

Eenig adres:
Fluweelen Burgwal 8. - Telef. 4947.

OPVOEDING.

Het Hoofd eener Bijz. School zich gaarne belast met de opvoed[ing] van een

paar KINDEREN.

Utstekende referenties.
Adres: De Perponcherstraat 108-[...]
DEN HAAG.

Gouden Medaille. Parijs 1907



Internationale Tentoonstelling Hygi[ène]

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR"

zijn de middelen waarvan men het [...] succes kan verwachten. Men vrage [...] overtuiging daarvan aan, de vele attesten [...] erstelden, welke gaarne op aanvraag fr[anco] thuis worden gezonden. Mondeling of sc[hrif]telijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den H[aag]
Eenig eigenaar.
CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN
Succes bijna altijd zeker.

VACANT.

VACANT.

J. S. DIJKHOF

Den Haag -:- Mauritskade
Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vre[emd] Geld, verzilvert Coupons, opent [...] kening-Courant tegen onderpand, casseert Wissels en Kwitantiën.